

- یک‌شنبه ۱۴ اردیبهشت ۱۴۰۴**
- سال هفدهم - شماره ۳۱۱۴**

سپهرغرب، گروه اقتصادی – سمیرا گمار؛ در شرایطی که اقتصاد ایران یکی از بحرانی‌ترین دوره‌های خود را تجربه می‌کند و فشار معیشتی به افشار ضعیف بی‌سابقه شده، استمرار حمایت‌های معیشتی ازجمله طرح کالابِرگ الکترونیکی، نه یک انتخاب، بلکه یک ضرورت است؛ این را مرتضی افقه، اقتصاددان و استاد دانشگاه شهید چمران اهواز می‌گوید و تأکید می‌کند که بدون مداخلات هدفمند دولت، شکاف طبقاتی و نارضایتی عمومی بیش از این تعمیق خواهد یافت.

اقتصاد ایران طی سال‌های اخیر، به‌ویژه از اوایل دهه ۱۳۹۰ به این سو، با فشارهای فزاینده‌ای روبه‌رو بوده. مجموعه‌ای از تحریم‌های بین‌المللی، کاهش درآمدهای نفتی، مشکلات ساختاری در نظام بودجه‌ریزی و ناکارآمدی برخی سیاست‌گذاری‌ها، منجر به افزایش شدید نرخ تورم و کاهش قدرت خرید مردم شده. در این میان، دهک‌های پایین درآمدی، بیش از سایر اقشار جامعه، از این تحولات آسیب دیده‌اند و تأمین نیازهای اولیه خانوار برای آن‌ها به مسئله‌ای حیاتی تبدیل شده است. در چنین شرایطی، موضوع «حمایت معیشتی هدفمند» یکی از اولویت‌های اصلی دولت‌ها به‌شمار می‌رود. در سال ۱۴۰۱، دولت سیزدهم به ریاست سید ابراهیم رئیسی، با حذف تدریجی ارز ترجیحی چهار هزار و ۲۰۰ تومانی، تصمیم گرفت شیوه جدیدی از حمایت یارانه‌ای را به اجرا بگذارد؛ این عنوان «کالابرگ الکترونیکی»، این طرح بر آن بود تا به‌جای واریز مستقیم یارانه نقدی، امکان خرید اقلام اساسی مشخص‌شده با قیمت‌های یارانه‌ای را از طریق کارت یا نرم‌افزار برای مردم فراهم کند. استدلال اصلی طراحان این بود که یارانه نقدی، در شرایط تورمی شدید، کارآمدی خود را از دست داده و به‌سرعت در چرخه افزایش قیمت‌ها بی‌اثر می‌شود، در حالی که تخصیص یارانه به کالا می‌تواند قدرت خرید اقشار آسیب‌پذیر را تا حدی حفظ کند.

با این حال، اجرای این طرح در ابتدا با چالش‌هایی روبه‌رو شد، ازجمله محدود بودن تنوع فروشگاه‌های طرف قرارداد، ناهماهنگی در زیرساخت‌های فنی، نارضایتی برخی خانوارها نسبت به اجبار در نوع مصرف، و ابهام در استمرار یارانه نقدی یا کرای. این ابهامات و مشکلات، موجب شد که در نگاه بخشی از مردم، کالابرگ

الکترونیکی نه‌تنها گره‌گشا نباشد، بلکه در برخی موارد بار اضافی بر دوش خانوارها بگذارد. با آغاز به کار دولت چهاردهم به ریاست دکتر مسعود پزشکیان در سال ۱۴۰۳، بسیاری منتظر بودند ببینند سرنوشت این طرح چه خواهد شد؛ آیا ادامه می‌یابد، متوقف یا با اصلاحاتی روبه‌رو می‌شود؟ پاسخ، ادامه اجرای طرح بود؛ با وعده‌هایی مبنی بر اصلاح شیوه اجرا، افزایش اختیارات خانوارها در انتخاب کالا و گسترش فروشگاه‌های پوشش‌دهنده طرح. این تصمیم دولت جدید نشان داد که اصل حمایت معیشتی به‌عنوان یک سیاست اجتماعی کلان، مورد توافق جناح‌های مختلف حاکمیتی است؛ گرچه ممکن است درباره روش و شکل آن اختلاف نظرهایی وجود داشته باشد.

در همه کتاب‌های اقتصادی آمده که در بحران‌ها، سیاست‌هایی چون کوپن، کالابرگ، یارانه، و قیمت‌گذاری، از اصلی‌ترین ابزارهای توزیع درآمد و حمایت از اقشار آسیب‌پذیر محسوب می‌شوند.

در چنین بستری، بررسی میدانی میزان رضایت مردم از طرح کالابرگ الکترونیکی، نحوه اجرای آن در عمل و تأثیر آن بر سبد معیشت خانوار، می‌تواند تصویری واقعی‌تر از اثربخشی این سیاست حمایتی ارائه دهد. گزارش پیش‌رو، حاصل مشاهدات میدانی و گفت‌وگو با مردم است؛ تلاشی برای سنجش اینکه آیا کالابرگ الکترونیکی توانسته به وعده‌های خود جامه عمل بپوشاند یا همچنان در مرحله آزمون‌وخطاست.
■ کاهش فشار معیشتی؛ روایت یک کارمند حسینی، کارمند و پدر دو فرزند، ۳۹ ساله، درباره تجربه‌اش از استفاده از کالابرگ چنین می‌گوید:
با توجه به اینکه یارانه نقدی دیگر ارزش گذشته را ندارد، این امکان که بتوانیم زودتر از

موعد از اعتبار کالابرگ استفاده کنیم بسیار مهم است. مخارج ماهانه‌مان بالااست. با آغاز طرح، به یکی از فروشگاه‌های طرف قرارداد مراجعه کردم و با پرداخت مبلغ پنج هزار تومان به ازای هر نفر، موفق به خرید شدم، اما متأسفانه تنوع کالاها پایین بود. تنها یک نوع برنج یا روغن مشخص در دسترس بود. از اصل طرح راضی بودم، ولی احساس می‌کردم در انتخاب‌هایم محدود هستم.
■ محدودیت در انتخاب کالا؛ خانه‌دارها چه می‌گویند؟

خانم محمدی، ۳۵ ساله، خانه‌دار نیز بر موضوع محدودیت انتخاب کالا تأکید کرد و گفت: ما به خرید و مصرف اقلام خاصی عادت داریم. وقتی با کالابرگ خرید کردم، فروشنده گفت فقط کالاهای تعریف‌شده در سامانه را می‌توانم بردارم. حس اجبار داشتم. از نظر اقتصادی صرفه داشت، اما گویا آزادی عملم گرفته شده بود. اگر قرار است این طرح موفق باشد، باید فروشگاه‌ها تنوع کالا را بالا ببرند و محدودیت‌ها را کمتر کنند.
■ مزیت برای بانزشتگان؛ اما مشکلات فنی در اجرا
پروچم، بانزشته ۶۲ ساله، جنبه حمایتی طرح را پرتنگ دانست اما به مشکلات فنی هم اشاره کرد و افزود: برای ما بانزشته‌ها که حقوق‌مان ثابت است و هر روز قیمت‌ها بالا می‌رود، این طرح خیلی خوب است. من با کالابرگ شکر، برنج و ماکارانی گرفتم. ولی مشکل شلوغی فروشگاه‌ها و اختلال در کارتخوان‌ها بود. (البته من روز نخست مراجعه کردم، روزهای بعد خلوت‌تر شده بود.) سه بار کارت کشیدیم تا تراکنش تأیید شد. بعضی‌ها منتظر ماندند، اما بعضی‌ها منصرف شدند و رفتند.

■ اگر اطلاع‌رسانی ناقص باشد یک مانع برای فراگیری طرح است

علی‌اکبری، ۴۴ ساله، ضعف اطلاع‌رسانی را مهم‌ترین مانع استفاده گسترده‌تر مردم از طرح دانست و توضیح داد: اوایل، وقتی شنیدم طرح اجرا شده، به سایت‌ها سر زدم، ولی اطلاعات شفاف پیدا نکردم. نهایتاً فروشنده راهنمایی‌ام کرد. دولت باید از طریق صداوسیما، شبکه‌های اجتماعی و حتی پیامک برای مردم اطلاع‌رسانی کند.

■ نگاه فروشندگان؛ فروش بیشتر، اما ابهامات و اختلالات
ناصری، فروشنده مواد غذایی، ضمن بیان

اقتصادی

ارزیابی اجرای طرح کالابرگ الکترونیکی با مشاهدات میدانی؛

استمرار طرح کالابرگ الکترونیکی یک ضرورت اقتصادی

عضو هیئت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز: کاهش فشار اقتصادی با افزایش سرمایه اجتماعی همراه خواهد بود

مزایای اقتصادی طرح برای فروشگاه‌ها، از ابهام مشتریان و اختلالات فنی گفت؛ ما برای نصب دستگاه و اتصال به سامانه راهنمایی شدیم. فروش هم بهتر شده، چون مردم بیشتر مراجعه می‌کنند اما هنوز گاهی سیستم هنگ می‌کند، بعضی مشتری‌ها فکر می‌کنند هر کالایی را می‌توانند با کالابرگ بخرند، در حالی که ما فقط اجناس مشمول طرح و دارای سهمیه را ارائه می‌دهیم.

■ دانشجوها و چالش دسترسی محلی
رضایی، دانشجوی کارشناسی ۲۳ ساله نیز از اثرگذاری طرح می‌گوید اما به ضعف در گسترش زیرساخت‌ها اشاره دارد؛ در دور نخست اجرای طرح مجبور شدیم از خانه تا مرکز شهر، بیاییم، چون نزدیک ما فروشگاه‌ی که کالابرگ قبول کند نبود اما در دور دوم فروشگاه‌های بیشتری این امکان را فراهم کرده بودند. خیلی خوب است که بدون پرداخت مبلغ خاصی بتوانیم بخشی از نیازها را هر چند به‌صورت اندک رفع کنیم. صادقانه بخواهم بگویم به من خیلی کمک کرد.

■ روایت مادرانه از جنوب شهر
طاهره ۷۰ ساله، خانه‌دار ساکن منطقه‌ای در جنوب همدان، با وجود سواد اندک، توانسته با کمک فرزندش از طرح استفاده کند و آن را بسیار مؤثر می‌داند؛ من درآمدی ندارم و خرجی‌ام با یارانه و کمک بچه‌هاست. این طرح باعث شد بتوانم برنج، روغن و قند را تهیه کنم؛ چیزهایی که خرید هم‌زمانش برایم سخت بود. امیدوارم این طرح ادامه پیدا کند. فقط تنها مشکلی که وجود داشت این بود که چون اجناس گران شده بند آمدن در دور دوم همان کالا مبلغ کالابرگ تمام می‌شد قاعدتاً اگر ارزانی بود بیشتر می‌توانستیم خرید کنیم.

■ صدای روستا؛ بهبود اجرای طرح در دور دوم
قدرت‌الله، ۵۸ ساله، کشاورز ساکن یکی از روستاهای اطراف همدان، نیز تجربه‌اش از اجرای طرح را چنین بیان می‌کند؛ در دور نخست گفتند فقط می‌توانید از فروشگاه تعاونی شهر خرید کنید اما در دور دوم همان کالاها را نیز به همراه روستا گرفتیم که خلوت هم بود. ما یک خانواده پنج نفری هستیم که به اندازه دو میلیون تومان خرید کردیم. چرا بد باشد؟ خیلی خوب و به‌صرفه بود.

■ نقطه‌نظر بازاریان؛ رضایت همراه با امید

صادقی، ۶۰ ساله و بازاری نیز معتقد است این دوره اجرای کالابرگ ایرادات دور قبلی را نداشت و کارها روان انجام می‌شد، ضمن اینکه امید مردم به اینکه می‌توانند دسترسی آسان‌تری داشته باشند و گشایشی در زندگی اقتصادی خود حس کنند، نیز بیشتر شده است.

■ دیدگاه کارشناسی؛ حمایت دولت در بحران اقتصادی، ضرورتی انکارناپذیر
در کنار روایت‌های مردمی درباره کالابرگ الکترونیکی، نظر یک اقتصاددان باسابقه نیز بر اهمیت و ضرورت تداوم این طرح مهر تأیید می‌زند.

مرتضی افقه، در گفت‌وگویی اختصاصی، ضمن اشاره به شرایط ویژه و بحرانی اقتصاد ایران، بر نقش تعیین‌کننده مداخلات حمایتی دولت تأکید کرد.

وی با اشاره به مقایسه شرایط امروز با دوران جنگ تحمیلی گفت؛ در آن زمان تنها با تحریم‌های آمریکا مواجه بودیم، اما اکنون تقریباً کل جهان به‌دلیل فشارهای آمریکا علیه ما عمل می‌کند. نه می‌توانیم آزادانه کالا وارد کنیم، نه صادرات آسان داریم و نه امکان نقل و انتقال مالی فراهم است.

عضو هیئت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز، وضعیت اقتصادی فعلی را «بدترین دوره پس از انقلاب» توصیف کرد و افزود؛ بر خلاف آن زمان که سرمایه اجتماعی بالایی وجود داشت، امروز نارضایتی گسترده‌ای میان مردم مشاهده می‌شود. در چنین شرایطی، حمایت دولت نه‌فقط یک انتخاب بلکه یک ضرورت است. افقه با اشاره به متون معتبر اقتصاد جهانی خاطرنشان کرد؛ در همه کتاب‌های اقتصادی آمده که در بحران‌ها، سیاست‌هایی چون کوپن، کالابرگ، یارانه و قیمت‌گذاری، از اصلی‌ترین ابزارهای توزیع درآمد و حمایت از اقشار آسیب‌پذیر محسوب می‌شوند.

وی در پایان تأکید کرد: اگر دولت بتواند این حمایت را با برنامه‌ریزی صحیح ادامه دهد، می‌تواند بخشی از فشار اقتصادی بر دهک‌های پایین را کاهش داده و به بازسازی سرمایه اجتماعی کمک کند.

■ اجرای طرح در تقاطع ضرورت و ظرفیت
طرح کالابرگ الکترونیکی، به‌عنوان یک مکمل هوشمندانه برای پرداخت نقدی یارانه، تلاشی است از سوی دولت برای هدفمند کردن زیرساخت‌های لازم و تسهیل شرایط برای برگزاری این رویداد، به ما انگیزه بیشتری داد. ما به‌عنوان بخش خصوصی، از این حمایت‌ها قدردانی می‌کنیم و امیدواریم که این روند ادامه داشته باشد.

در این نمایشگاه، فعالان اقتصادی از کشورهای مختلف، در فضایی دوستانه و حرفه‌ای به ارائه توانمندی‌ها و محصولات خود پرداختند و با تجار داخلی به بحث و تبادل نظر پرداختند. این دیدارها و تعاملات، به‌ویژه در شرایط کنونی که نیاز به افزایش صادرات و جلوگیری از ارزیابی احساس می‌شود، بسیار حیاتی است. برقراری این ارتباطات به شرکت‌های داخلی این امکان را می‌دهد که با استانداردهای جهانی آشنا شوند و از تجربیات بین‌المللی بهره‌مند گردند. وی گفت؛ بر اساس برآوردهای انجام شده خروجی‌های هفتمین نمایشگاه ایران اکسیو، به‌وضوح نشان‌دهنده تأثیرات مثبت این رویداد بر اقتصاد کشور بود. امضای قراردادهای همکاری با کشورهای مختلف و ایجاد شبکه‌های تجاری جدید، نه‌تنها به افزایش درآمدهای ارزی کشور کمک می‌کند، بلکه می‌تواند در کاهش وابستگی به واردات

ایران اکسیپو، گامی ارزشمند در جهت توسعه صادرات

بلکه فرصتی طلایی برای تبادل تجربیات، فناوری‌ها و ایده‌ها فراهم کرد. همچنین، این تعاملات به ما کمک کرد تا به‌طور مؤثری بازارهای جدید را شناسایی و فرصت‌های همکاری را مورد بررسی قرار دهیم.

مجید تکبیری، گفت؛ بازرگانان خارجی با حضور در ایران اکسیپو، امکان کشف فرصت‌های تجاری جدید، شناسایی شرکای ایرانی، عقد قرارداد و حتی سرمایه‌گذاری در پروژه‌های اقتصادی را به‌دست می‌آورند.

وی اظهار کرد: استقبال گرم و صمیمی مردم از نمایشگاه نشان از علاقه و اشتیاق آنان به محصولات و خدمات داخلی و خارجی داشت. این حضور نشان‌دهنده اعتماد مردم به تولیدات داخلی و همچنین تمایل آنان به استفاده از فناوری‌ها و محصولات نوین بین‌المللی است. ما به‌عنوان برگزارکنندگان این نمایشگاه، وظیفه خود می‌دانیم که این اشتیاق و اعتماد را به‌خوبی درک کرده و در راستای تقویت همکاری‌ها و ارتباطات مؤثر قدم برداریم.

رئیس ستاد برگزاری نمایشگاه ایران اکسیپو اظهار داد: همکاری مسئولان و دست‌اندرکاران این نمایشگاه، یکی دیگر

ضربه دلار خَرها به ارزش پول ملی

همان دوره تنها ۵-۱۰ درصد کاهش نقدشوندگی داشتند.

سومین دلیل اینکه «دولت نمی‌تواند بازار ارز را کنترل کند» اما تجربه شهریور ۱۴۰۰ ثابت کرد، مداخلات دولتی (مانند عرضه ارز پایه) می‌تواند نرخ دلار را تا ۴۰ درصد در سه ماه کاهش دهد. در حال حاضر بازار ارز توافقی دست دولت را بازتر از هر زمان دیگری گذاشته است.

هرچند این راهکارها مقطعی هستند، اما نشان می‌دهند سرمایه‌گذاری در ارز، یک قایق نودپذیر است. چه جایگزین‌هایی واقعاً جواب می‌دهند؟ نخستین راهکار برای نجات اقتصاد

سرمایه‌گذاری در تولید است، این راهکار در بلندمدت می‌تواند با بزرگ‌کردن کیک اقتصاد ایران به یک اقدام جهت حفظ ارزش پول ملی تبدیل شود اما اگرچز آن دسته از کسانی هستند که صرفاً سود کوتاه‌مدت برای شما مهم است، پیشنهاد می‌شود با خرید اوراق گواهی سکه بانک مرکزی، هدایت پول به

حمایت معیشتی و افزایش قدرت خرید اقشار آسیب‌پذیر. روایت‌های میدانی نشان می‌دهد که در سطح افکار عمومی، اصل طرح با استقبال خوبی مواجه شده؛ به‌ویژه نزد گروه‌هایی که درآمد ثابتی دارند و در برابر نوسانات بازار آسیب‌پذیرترند.

با این حال، نارضایتی‌ها نیز قابل چشم‌پوشی نیست. بسیاری از شهروندان محدود بودن تنوع کالا، اجبار در انتخاب ویژگی‌های خاص و نقص در زیرساخت فروشگاه‌ها را از چالش‌های اصلی طرح می‌دانند. به گفته برخی خریداران، حس «اجبار» در خرید از سبد تعریف‌شده، تجربه خرید آزاد و دلخواه را تضعیف کرده؛ عاملی که می‌تواند در درازمدت به کاهش رغبت عمومی نسبت به استفاده از کالابرگ بینجامد. این موضوع در کنار ضعف اطلاع‌رسانی شفاف، منجر به سردرگمی بخشی از مردم شده که یا از طرح بی‌اطلاع مانده‌اند، یا به‌درستی نمی‌دانند چه کالاهایی مشمول یارانه هستند.

از سوی دیگر، فروشندگان نیز با وجود افزایش فروش و مراجعات مشتری، با چالش‌هایی چون اختلال در سامانه، نبود تجهیزات کافی و نارضایتی برخی مصرف‌کنندگان مواجه‌اند. آن‌ها خواستار ثبات فنی، گسترش آموزش و حمایت‌های بیشتر برای بهبود روند فروش هستند.

نکته مهم دیگر، نابرابری در دسترسی جغرافیایی به طرح است. شهروندانی از مناطق حاشیه‌ای یا روستایی، نسبت به کمبود فروشگاه‌های طرف قرارداد گلایه دارند؛ موضوعی که چالش عدالت در توزیع امکانات و بهره‌مندی برابر از یارانه را برجسته می‌کند؛ البته در دور دوم اجرای دولت چهاردهم این مشکل تا حدودی رفع شده بود.

در مجموع، کالابرگ الکترونیکی را می‌توان گامی قابل‌توجه در مسیر عدالت معیشتی دانست اما استمرار آن نیازمند بازنگری در نحوه اجرا، شفاف‌سازی سازوکارها، افزایش تنوع و آزادی انتخاب کالا، توسعه زیرساخت‌های فنی و مشارکت مؤثرتر فروشگاه‌ها است. اگر این اقدامات با دقت و سرعت پیگیری شود، طرح می‌تواند به ابزاری پایدار در سیاست رفاه اجتماعی تبدیل شود؛ نه‌فقط در دوران گذار اقتصادی، بلکه در ساختار بلندمدت حمایت از اقشار ضعیف.

به امید روزهای روشن اقتصاد در ایران عزیز.

و جلوگیری از ارزیبری نیز مؤثر باشد. با تقویت تولید داخلی و افزایش صادرات، می‌توانیم به‌تدریج از فشارهای اقتصادی ناشی از نوسانات ارزی و محدودیت‌های بین‌المللی کاسته و پایداری اقتصادی را تضمین کنیم.

رئیس ستاد برگزاری ایران اکسیپو در عین حال بیان کرد: این نمایشگاه به فعالان اقتصادی کشور این امکان را داد که به‌طور مستقیم با تجار و سرمایه‌گذاران خارجی در ارتباط باشند و از تجربیات و دانش آن‌ها بهره‌برداری کنند. این تبادل اطلاعات و تجربیات، به ارتقای کیفیت محصولات و خدمات داخلی کمک کرده و در نهایت می‌تواند به افزایش رقابت‌پذیری آنها در بازارهای بین‌المللی منجر شود.

تکبیری افزود؛ ایران اکسیپوی امسال نسبت به سال گذشته منظم‌تر بود؛ چه در مراسم افتتاحیه، چه در برگزاری جلسات مختلف B2B (تجار با تجار)، C2C (مقامات با مقامات) و B2G (تجار با مقامات)، این جلسات با نظم بهتری برگزار شد. نظم ایران اکسیپوی امسال به این صورت بود که وقتی بازدیدکننده وارد نمایشگاه می‌شد، هرچند شلوغی و جنب‌وجوش را می‌دید، اما همه چیز منظم‌تر و سازمان‌یافته‌تر بود.

سپهرغرب، گروه اقتصادی؛ هر دلاری که در بازار سیاه می‌خرید، چرخه تورم را تندتر می‌کند، داده‌های بانک مرکزی نشان می‌دهند هر ۱۰ درصد افزایش نرخ ارز، ۶٫۷ درصد به قیمت کالاهای اساسی می‌افزاید.

محمدرضا، کارمند بانزشته بانک، تمام پس‌انداز ۱۰ ساله‌اش را سه‌ماه پیش به دلار تبدیل کرد. امروز، با وجود افزایش نرخ ارز، قدرت خرید او تنها پنج درصد بیشتر شده است. چرا؟ چون همزمان، قیمت گوشت ۴۵ درصد، دارو ۶۰ درصد و اجاره‌خانه ۳۵ درصد بالا رفته است.

داستان او یک معادله شوم در ایران را روایت می‌کند، «تلاش برای فرار از تورم، خود به موتور محرکه تورم تبدیل می‌شود».

■ چرخه معیوب، چگونه تقاضای ارز، تورم را دامن می‌زند؟

چند دهه ضعف دولت‌ها در حفظ ارزش پول ملی، تورم بالا را برای اقتصاد کشور به همراه داشته اما در این شرایط مردم برای حفظ ارزش